

sama dobrota. Kadar se pa čuti močno, takrat pa sramoti šolo in učiteljstvo očitno in na skrivnem, kakor že more. Posebno pa vedno ponavlja, da mi netimo razpor, da smo mi a priori sovražniki duhovščine, da — celo vere, dasi ve ta čestita gospoda, da ni to res. Ta gospoda ve prav dobro, da se učiteljski naraščaj vzgaja na podlagi šolskih zakonov, torej za versko-nravno vzgojo, in da bi se hudo pregrešil učitelj, ki bi si upal ščuvati bodoče učitelje zoper duhovnike. A ta gospoda pa tudi ve, da se duhovniški naraščaj že 20 let in še več hujska proti učiteljstvu. Gospodje v lemenatu se uče: „Z učitelji imejte malo opraviti!“ Torej slikajo nas učitelje mladim duhovnikom kot nekaj manj vrednega, kakor ljudi, ki niso vredni, da bi duhovniki imeli kaj prida opraviti z njimi. Torej se dela nesloga med duhovniškim in učiteljskim stanom od duhovske strani, ne pa od učiteljske ali, kakor pravite, liberalne. In duhovniki, ki se posebno izkažejo v gonji proti učiteljem, se celo nagrade. Kaj čuda torej, da ta stanova gresta vedno bolj vsake sebi, mesto da bi se združevala. Učitelj ne bo nikoli več mežnar. In dokler se ne bo duhovščina čutila toliko vredno kolikor res stori za javni blagor — in opustila tisto staro misel, da je že zaradi svojih blagoslovov nekaj posebnega, nekaj vzvišenega nad vsemi drugimi stanovi, tako dolgo ne bo miru in skupnega delovanja. Vsak imej toliko besede, kolikor si storil dobrega izven svoje službe. Izpolnjevanje službenih dolžnosti je vsakemu dolžnost, ne pa zasluga. Učitelji smo hvala Bogu tako daleč prišli, da nam ni treba po farovžih milosti iskati. Storimo svojo dolžnost in če nam preostaja časa, še kaj zraven za svoj narod, pa se nam ni bati nikogar. Če pa lemenatarje uče, da naj imajo z učitelji malo opraviti, potem bomo pa tudi mi rekli: učitelj bodi kolikor mogoče samostojen in ne hodi nikamor po milosti, najmanj pa k tistim, ki na vseh koncih in krajih preže, kako bi tebe in tvojo šolo strli, ker je — prokletstvo za ljudstvo!

Zmes.

I.

Pobožni „Slovenec“ se je prehitro veselil, da je zmanjkalo „Rešetarjev“. Ako so dosedanji umolknil, niso še umrli, in naraščaja imajo vedno več, več nego „Slovenec“ tako imenovanih „naprednih učiteljev“, pravzaprav le štreberčkov. Predstavljam se torej p. n. učiteljstvu kot Rešetar V.

G. urednik, ali Vam je ime Jaka (od „Slovenca“ odstavljen) ali Luka, mi je enako, samo to Vam povem, da je dandanes narobe svet. Evo Vam dokaza! „Napredni“ (?) učitelji pišejo nebroj člankov kakor „Nekaj luči“, „O šolskem nadzorovanju“, „Preosnova ljudske šole“ itd. v brumnem „Slovencu“, ki je znan po svoji neskončni ljubezni (??) do šole in učiteljstva, saj mu je ljudska šola „prokletstvo naroda“. Da se paralizuje vpliv „Slovenčevih“ „naprednih“ učiteljev, so sklenili dr. Lampe in vsa Slomškarja od Jakliča do zadnjega kaplana, naj Slomškarji pišejo v „Učit. Tovariša“, da drugi ne pridejo do besede, oziroma prostora. To bi bilo lepo!

Po zborovanju učiteljskega parlamenta v Trstu je sikal v svoji onemoglosti „Slovenec“ kakor gad in pljuval žveplo na napredne učitelje, zlasti Jaka in Luka sta bila njegova stalna tarča. Neljub mi je na Benetke samo ta spomin, kako so me komarji (mosquitos) opikali, še neljubši je Lampetu

spomin na impozantno zborovanje našega parlamenta, ker nerodno, zares smešno pika vse, kakor bi se mu podrl stolp s pametjo vred.

Vsak zaveden učitelj se mora grohotati članku „Slov. Učitelja“ v št. 22. „Iz učiteljskega parlamenta“, kjer izkuša po farizejskem načinu smešiti vse učiteljstvo in narodno-napredno stranko. Dokler bodo klerikalni listi po Slovenskem tako marljivo in ostudno napadali posamezne neupogljive in značajne učitelje (zglede si poiščite sami), bo še tesnejša „Zaveza“, a razpadla ne bo nikdar. Uskoke, malkontente; šlapice prepuščamo z veseljem Slomškarji. Razumete! Zato nam je g. dr. Tavčar govoril iz srca, rekoč: „Bog varuj slovenske pokrajine kuge, lakote in drugih nadlog, pred vsem pa jih varuj pred vplivom klerikalne stranke na ljudsko šolstvo in učiteljstvo.“

Ako dobe klerikalci vpliv na šolo, potem jo izpremene tako, da bo otrokom treba v šolo hoditi le 4 leta (glej „Slov. Učitelja“ št. 23.). To bo eldorado neumnosti, v kateri se bo napolnjevala vedno prazna farška bisaga ter zginjevale hranilne knjižice. Slomškarji, ali vidite, kam moli pes tace? Rad bi poznal toli neumnega učitelja, ki zamore tako bedarijo zapisati.

„Slov. Učitelj“ naj bi rajši poučeval katehete, kako se metodiško pravilno poučuje veronk, a ne s šibo, pretepanjem in zapiranjem. Seveda so tudi izjeme.

Na Goriškem se je dolgo časa vršila prava gonja proti naprednemu učiteljstvu v „Gorici“. Ker vse laži, vse obrekovanje in denunciranje ni imelo zaželenega uspeha, so se spravili klerikalci na okrajni šolski svet in na g. nadzornika Finžgarja. Za svojo perfidnost so dobili odgovor vsega goriškega učiteljstva (izvzemši bivšega kapucina Balića in strupenega Cenčiča) v zaupnici, ki jo je dobil gosp. nadzornik Finžgar. Ta izjava jim bo po ušesih zvenela. Živio goriško učiteljstvo!

Marsikaj mi je na jeziku, a o tem prihodnjič.

Rešetar V.

Učiteljske in duhovniške plače.

V „Slovencu“ pravi podlistkar, da želimo boljših plač. To je res. Da bi pa mi zahtevali, naj imajo duhovniki take plače kakor pred 120 leti, ni resnica, zakaj tega nismo nikoli pisali. Kako mastne so naše plače, dokazuje statistika, ki nam pove, da umrje večina učiteljev za sušico, večina duhovnikov pa za kapjo. Ali je morda kap posledica slabe in nezadostne hrane, sušica pa posledica obilne in močne hrane ter brezdelnosti?! Kako slabe so plače duhovnika, naj dokaže ta-le zgled. Vladala je več tednov huda suša. Za to dobro, verno ljudstvo vneti župnik se ni zmenil, da bi napravil kako procesijo. Šele ko so začeli farani siliti na to, je obljubil, a le proti temu, da se nabira denar po fari. Vsako delo je vredno plačila, a kar se je tu godilo, presega meje poštenosti. Nabrali so 9 gld. ali 18 kron. Ko so jih prinesli župniku, je rekel: „Za tako majhen denar pa že ne grem celo uro daleč maševat. Če ne vzmorete še enkrat toliko, potem naj se vam pa godi kakor hoče.“

Drug primer majhnih plač: Na neki božji poti plačujejo maše po 4 krone. Ker dotični duhovnik vseh ne more zbrati, jih pošilja frančiškanom, ki jih radi opravijo po 1 K 20 h. Torej ima župnik čistega dobička od vsake maše samo po 2 K 80 h.

Zato smo pa vedno tega prepričanja, da je liberalna večina drž. zbora v Stremajerjevi dobi storila veliko napako, da ni duhovščini odmerila plač kakor uradnikom, obenem jim pa zapečatila vse mnogobrojne studence, ki so po zadržanih duhovnikov itak čisto suhi. Dandanes ima župnik 700 K plače — in nič stranskih dohodkov — kako bi se mu prileglo, če bi bil v VIII. plačilnem razredu! Mi bi mu to še bolj privoščili, nego nam privoščijo klerikalna gospoda te težko zaslužene krone.

Zapisnik

razprave pri zaupnem shodu „Dež. učit. društva“ za Goriško-Gradiščansko, vršeče se dne 21. dec. 1902 v gledališčni dvorani v Gorici.

Dnevni red: 1.) Poročilo predsednika o prošnjah učiteljstva na dež. zbor in o novem načrtu zakona za izboljšanje učit. gmotnega stanja. 2.) Razgovor o novem načrtu imenov. zakona in morebitne resolucije z ozirom na premembo posameznih točk istega.

Predsednik Fr. Bajt, nadučitelj v Ajdovščini, otvori zborovanje in nagovori navzoče v nemškem jeziku, rekoč, da se poslužuje nemščine le v namen, da se umemo, a da s tem ne priznava nemščini nikake prednosti. Pozdravi lepo število navzočih koleg in naznani, da so se udeležili shoda tudi gg. nadzornika Finžgar in Zurman ter gg. deželni poslanci dr. Tuma, dr. Luzzatto, Berbuč in Holzer, katero gospodo iskreno pozdravlja. Dalje naznani, da bo on kakor poročevalec govoril nemški, razprava pa se bo vršila slovenski in italijanski. Zato imenuje svojima namestnikoma gg. tov. Križmana in Falconerja; prvi bo vodil slovensko, a drugi italijansko debato. Zapisnikarjem imenuje nato gg. Franzotta in Kutina.

Oddavši predsedstvo tov. Falconerju, poroča Bajt o 1. točki dnevnega reda. — Z živimi barvami je narisal splošno budo učiteljstva naše dežele ter trujevo pot, po kateri hodi učiteljstvo v dosego svojih pravic. Med govorom je tudi omenil dobrohotnosti in podpore, ki jo je imelo učiteljstvo od pok. prebl. g. grofa, ekselence Fr. Coroninija, kateremu v blag spomin se dvigne občinstvo s sedežev. Sklene svoje krasno poročilo ter z žalostjo svetuje mlajšemu učiteljstvu, naj zapusti deželo-mačeho ter si poišče drugod hvaležnejšega poklica. — Burno, dolgotrajno odobravanje je sledilo temu poročilu.

K besedi se oglasi tov. Nigris. Z izbranimi besedami je slikal v italijanščini položaj učiteljstva. Poudarjal je, da so učitelji pionirji prosvete ter opomnil, da pač ne zaslužijo, če se z njimi postopa tako trdo. Končal je dokazovaje, da je neobhodno potrebno, da sprejme dež. zbor novi zak. načrt ter da naj ta stopi v veljavo že s 1. januarjem 1903. Za lepi svoj govor je žel obilo pohvale.

Tovariš Kosovel je kaj dobro pojasnil na konkretnih slučajih potrebo novega zakona ter poudarjal, da tako ne more in ne sme iti dalje. Učiteljstvo zahteva le to, kar pošteno zasluži in nič več. Pritrjevanje.

Koleginja gospa Kersnikova iz Peyme je poudarjala potrebo, da se novi zakonski načrt izpremeni tako, da bodo učiteljice enako plačane kot učitelji. One imajo iste izkušnje, isto in še večje delo (ženska ročna dela), zaslužijo torej isto plačilo. Tudi troškov imajo dovolj, res, da nimajo družine, a imajo morda ubožne sorodnike, oziroma se jim naj ne krati pravice, da si vzamejo postrežnico; grenko je, sedati za tujo

mizo. Zato pa naj se jim prizna enakost. Sledilo je vsestransko odobravanje.

V enakem smislu je govorila italijanski g. tov. Favetti. Nato se oglasi k besedi g. poslanec dr. Luzzato. Razlaga, kako težko je poslancu zavzeti stališče v tej zadevi. Z ene strani je dežela jako obremenjena in okoliščina, da je težko, naložiti nove naklade, je kriva, da se ni ničesar storilo. Sprejetje novega zakona bi stalo deželo letnih 150.000 K, in ti stroški bi še rasli. Toda po drugi strani je vaša zahteva pravična, je vaše najsvetejše pravo, zakaj doslej se je postopalo z vami krivično. Treba bo torej združiti konfliktni interes učiteljstva in dežele. Da se že ni kaj ukrenilo, je krivo tudi to, da je bilo zasedanje dež. zbora nenadoma pretrgano. Izjavi, da za svojo osebo nima nič proti enakosti obeh spolov, toda misli, da tega ne bo mogoče izvesti radi ekonomičnih ozirov. Ne more zagotoviti, da bo sprejet novi načrt, vendar je prepričan, da se bo moralo nekaj storiti v izboljšanje učit. stanja. Kot predsednik šol. odseka dež. zbora bo priporočal zahteve učit. stanu, katerega zagotavlja odkritih simpatij. Govoru je sledilo živahno odobravanje.

G. dež. poslanec in odbornik profesor Berbuč govori nemški. Dokazuje, da so deželne doklade tako visoke, da više ni mogoče iti. Naštevajo, koliko drugih nujnejših potreb ima dežela, kakor n. pr. regulacijo Soče, preosnovo dež. kmet. šole itd. Ta izvajanja so spremljali burni in glasni protesti od strani učiteljstva. Klici: „Le za nas ni denarja, za vse druge potrebe ga je dovolj. Milijon kron za norišnico. Kaj pa plače dež. uradnikov, odbornikov?“ so glušili, da ni bilo čuti govornika. Ko poneha vihar, nadaljuje g. poslanec Berbuč, da on zastopa davkoplačevalce, kateri bi se uprli novim nakladam. Vlada bi niti ne predložila v sankejo zakona, četudi bi ga dež. zbor sprejel. Burni ugovori. Radi hrupa mora govornik nehati. Med govorom je opomnil dr. Luzzato: „Kje pa je vladni zastopnik? Pri zborovanju, ki obravnava interes vsega učiteljstva v deželi, bi pač ne smelo manjkati vladnega zastopnika. To kaže, koliko se briga vlada za učiteljsko vprašanje.“

G. dež. posl. dr. Tuma: „Zelo me veseli, ko vidim toliko zastopnikov najvažnejšega stanu v deželi. Prav je, da ste se zganili. Ko bi bili pred leti tako agilni, imeli bi že davno, kar vam tiče in za kar se morate šele boriti. Vsaj eksistenčni minimum naj se vam prizna. Vaše zahtevanje bodi energično! Recite: „Vi nam morate dati, kar nam gre!“ (Burno odobravanje). Učiteljski stan je najpotrebnejši, vi širite med narodom prosveto. Ako priznavamo, da ste potrebni in koristni, je naša dolžnost, da vas plačamo. Toliko znamo še računati, da pokrijemo to, kar damo vam. To naglašam vedno in to hočem govoriti tudi v deželnem zboru. Vi ste nastopili danes kakor korporacija, ki jo je treba upoštevati. Spominjam vas na besede slavnega Montegazza: „Facciamo di ogni bisogno un tempio, che e' insegna a divenire migliori,“ t. j. „Naredimo iz vsake potrebščine središče, ki naj nam služi v boljšo bodočnost. Res je, da je ljudstvo ubogo, a uboštvo izvira iz nevednosti. Ko boste dostojneje plačani, pojedete z veseljem na delo, kakor apostoli prosvete med ljudstvo, in narod vam bo hvaležen, vzlic temu, da vas bo bolje plačeval.“ Burno, dolgotrajno ploskanje in živahna pohvala je pokazala, da zna učiteljstvo ceniti one, ki mu stoje na strani v težki borbi.

Tovariš Urbančič: „Iz ust g. poslanca Berbuča smo slišali, da ni upanja, da bi se izpolnile naše želje. Za druge potrebe se vedno najde denar, le za nas ga ni. Pravijo, da